MACIEJ SZPUNAR
FŐTANÁCSNOK INDÍTVÁNYA
Az ismertetés napja: 2016. január 14.[1]

C-381/14. és C-385/14. sz. egyesített ügyek

Jorge Sales Sinués
kontra
Caixabank SA
és
Youssouf Drame Ba
kontra
Catalunya Caixa SA (Catalunya Banc SA)

(a Juzgado de lo Mercantil nº 9 de Barcelona [9. sz. kereskedelmi bíróság, Barcelona, Spanyolország] által benyújtott előzetes döntéshozatal iránti kérelmek)

„93/13/EGK irányelv — Fogyasztókkal kötött szerződések — Jelzálogkölcsön-szerződés — Tisztességtelen feltételek — Valamely feltétel érvénytelenségének megállapítása iránti kereset — Fogyasztóvédelmi egyesület — Jogsértés megszüntetése iránti közérdekű kereset — Az egyéni kereset alapján indult eljárás felfüggesztése — Az egyenértékűség és a tényleges érvényesülés elve”

I – **Bevezetés**

1. A jelen ügyekben a Juzgado de lo Mercantil nº9 de Barcelona (9. sz. kereskedelmi bíróság, Barcelona, Spanyolország) számára kétséges, hogy a polgári eljárásjogi elsőbbséggel kapcsolatos spanyol szabályozás összeegyeztethető-e a 93/13/EGK irányelv[2] 7. cikkével, következésképpen összeegyeztethető-e ezen cikkel az, ha az egyéni keresetek alapján indult eljárásokat egy fogyasztói és felhasználói egyesület által indított közérdekű kereset alapján indult eljárást befejező jogerős határozat meghozataláig felfüggesztik.

2. Az előzetes döntéshozatal iránti kérelmeket két fogyasztó és két bank között folyamatban lévő olyan perek keretében terjesztették elő, amelyek jelzálogkölcsön-szerződésekben szereplő küszöbkikötések érvénytelenségének megállapítása iránt indított egyéni keresetek tárgyában indultak.

3. Ezek az ügyek lehetőséget biztosítanak a Bíróság számára többek között arra, hogy pontosítsa az egyéni és a közérdekű keresetek jellegével, valamint ezek egymás közötti viszonyával kapcsolatos ítélkezési gyakorlatát.

1 — Eredeti nyelv: francia.

2 — A fogyasztókkal kötött szerződésekben alkalmazott tisztességtelen feltételekről szóló, 1993. április 5-i 93/13/EGK tanácsi irányelv (HL L 13., 1. o.; magyar nyelvű különkiadás 15. fejezet, 2. kötet, 288. o.).

II – **Jogi háttér**

A – *Az uniós jog*

4. A 93/13 irányelv 3. cikkének (1) bekezdése szerint:

„Egyedileg meg nem tárgyalt szerződési feltétel abban az esetben tekintendő tisztességtelen feltételnek, ha a jóhiszeműség követelményével ellentétben a felek szerződésből eredő jogaiban és kötelezettségeiben jelentős egyenlőtlenséget idéz elő a fogyasztó kárára.”

5. Ezen irányelv 4. cikkének (1) bekezdése hozzáteszi:

„[…] egy szerződési feltétel tisztességtelen jellegét azon áruk vagy szolgáltatások természetének a figyelembevételével kell megítélni, amelyekre vonatkozóan a szerződést kötötték, és hivatkozással a szerződés megkötésének időpontjában az akkor fennálló összes körülményre, amely a szerződés megkötését kísérte, valamint a szerződés minden egyéb feltételére, vagy egy olyan másik szerződés feltételeire, amelytől e szerződés függ.”

6. Az említett irányelv 6. cikke (1) bekezdésének szövege a következő:

„A tagállamok előírják, hogy fogyasztókkal kötött szerződésekben az eladó vagy szolgáltató által alkalmazott tisztességtelen feltételek a saját nemzeti jogszabályok rendelkezései szerint nem jelentenek kötelezettséget a fogyasztóra nézve, és ha a szerződés a tisztességtelen feltételek kihagyásával is teljesíthető, a szerződés változatlan feltételekkel továbbra is köti a feleket.”

7. A 93/13 irányelv 7. cikkének (1) és (2) bekezdése az alábbiak szerint rendelkezik:

„(1) A tagállamok a fogyasztók és a szakmai versenytársak érdekében gondoskodnak arról, hogy megfelelő és hatékony eszközök álljanak rendelkezésre ahhoz, hogy megszüntessék az eladók vagy szolgáltatók fogyasztókkal kötött szerződéseiben a tisztességtelen feltételek alkalmazását.

(2) Az (1) bekezdésben említett eszközök olyan rendelkezéseket tartalmaznak, amelyek lehetővé teszik, hogy a nemzeti fogyasztóvédelmi jogszabályok szerint jogos érdekkel rendelkező személyek vagy szervezetek eljárást kezdeményezzenek a vonatkozó nemzeti jogszabály értelmében bíróság vagy illetékes közigazgatási hatóság előtt annak megítélésére, hogy a fogyasztókkal kötendő szerződésekben általános használatra kidolgozott szerződési feltételek tisztességtelenek-e, valamint megfelelő és hatékony eszközökkel élnek azért, hogy megszüntessék az ilyen feltételek alkalmazását.

[…]”

B – *A spanyol jog*

8. A 2000. január 7-i polgári perrendtartás (Ley de enjuiciamiento, BOE 7. sz., 2000. január 8., 575. o., a továbbiakban: polgári perrendtartás) 13. cikke az alábbiak szerint rendelkezik:

„(1) Folyamatban lévő eljárás során felperesként vagy alperesként fogadható el az, aki igazolja, hogy a per eredményéhez közvetlen és jogos érdeke fűződik.

Különösen, az érdekeik védelmére a jogszabályokban elismert intézmények által indított eljárásokba bármely fogyasztó vagy felhasználó beavatkozhat.

(2) A beavatkozási kérelemnek nincs felfüggesztő hatálya az eljárás tekintetében. A bíróság az eljárásban részes felek előzetes meghallgatását követően 10 napos általános határidőn belül végzéssel határoz.

(3) A beavatkozás engedélyezését követően annak az eljárási cselekményekre visszamenőleg nincs kihatása, azonban a beavatkozót minden szempontból félnek kell tekinteni az eljárásban, és a pertársai vagy a saját maga által előterjesztett kérelmek érvényesítése érdekében eljárhat, ha az eljárásjogi szabályok ezt lehetővé teszik, függetlenül attól, hogy pertársa valamely jogáról lemond, egyezséget köt, keresetétől eláll vagy bármely egyéb ok miatt a perből kilép.

A beavatkozó jogosult előadni a védelméhez szükséges azon érveket, amelyeket korábban azért nem terjesztett elő, mert azok a perbe való beavatkozásának engedélyezését megelőző eljárási szakaszokhoz kapcsolódtak. A Secretario judicial e beadványokat minden esetben öt napon belül megküldi a többi félnek.

A beavatkozó jogorvoslattal is élhet az általa érdekeit sértőnek tekintett határozatokkal szemben, akkor is, ha pertársa azokkal egyetért.”

9. A polgári perrendtartás 15. cikkének szövege a következő:

„(1) A fogyasztók és felhasználók jogainak és érdekeinek védelmére létrehozott egyesületek vagy szervezetek, illetve az érintett károsultakból álló csoport által indított eljárásokban fel kell hívni az eljárásban való részvételre azokat a személyeket, akik az eljárás alapjául szolgáló termék fogyasztóiként vagy szolgáltatás igénybevevőiként károsult személyek, hogy érvényesítsék egyéni jogaikat és érdekeiket. Ezt a felhívást a Secretario judicial adja ki, a kereset elfogadhatóságának a médián keresztül történő közzétételével, amelynek hatóköre azon terület egészére kiterjed, ahol a szóban forgó jogok és érdekek sérelme bekövetkezett.

[…]

(3) Olyan eljárás esetén, amelyben a káresemény meghatározhatatlan vagy nehezen meghatározható számú személyt érint, a felhívás a Secretario judicial által az egyedi ügyben meghatározott ideig, de legfeljebb két hónapos időtartamra felfüggeszti az eljárást, amely időtartam meghatározása során a Secretario judicial figyelembe veszi a körülményeket vagy a tényállás összetettségét, és a károsultak meghatározásának és tartózkodási helyük megállapításának nehézségeit. Az eljárás újraindul azon fogyasztók beavatkozásával, akik a felhívásra jelentkeztek, a fogyasztók vagy felhasználók későbbi egyéni részvétele az eljárásban nem megengedett, ami nem érinti azon jogukat, hogy ők e törvény 221. és 519. cikke alapján érvényesíthetik jogaikat vagy érdekeiket.

(4) A fenti rendelkezések nem alkalmazandók a fogyasztók és felhasználók kollektív és általános érdekeinek védelme tárgyában indított érvénytelenség megállapítása iránti eljárásokra.”

10. A polgári perrendtartás 43. cikke értelmében:

„[H]a a per tárgyában való határozathozatal érdekében olyan kérdés eldöntése szükséges, amely ugyanazon bíróság vagy másik bíróság előtt folyamatban lévő másik eljárás fő tárgyát képezi, ha az ügyek egyesítése nem lehetséges, a bíróság mindkét fél vagy az ellenérdekű fél meghallgatását követően a felek egyikének kérelmére az előzetes kérdésre vonatkozó eljárás befejezéséig az eljárást végzéssel felfüggesztheti.”

11. A fogyasztói vagy felhasználói egyesületek által indított eljárásokban hozott ítéletek hatályára vonatkozóan a polgári perrendtartás 221. cikke kimondja:

„(1) A fenti cikkekben foglaltak sérelme nélkül, az e törvény 11. cikke szerinti keresetindítási jogosultsággal rendelkező fogyasztói és felhasználói egyesületek által előterjesztett keresetek alapján hozott ítéletekre az alábbi szabályok vonatkoznak:

1a. Ha a kereseti kérelem pénzfizetési kötelezettség, magatartás tanúsítására vagy tartózkodásra irányuló kötelezettség teljesítésére, vagy egy bizonyos vagy általánosan meghatározott dolog átadására irányult, a kérelemnek helyt adó ítéletben egyenként meg kell határozni azon fogyasztókat és felhasználókat, akiket a védelmükre vonatkozó törvények alapján a kötelezés kedvezményezettjeinek kell tekintetni.

Ha az egyéni meghatározás nem lehetséges, a felperes egyesület kérelmére az ítélet megállapítja a fizetési kötelezettség érvényesítéséhez, és adott esetben a végrehajtás megindításához, vagy az abban való részvételhez szükséges adatokat, jellegzetességeket és feltételeket.

2a. Ha egy adott tevékenység vagy magatartás jogszerűtlenségének vagy jogellenességének megállapítása a közbenső ítélet vagy az egységes ítélet alapja, az ítélet a fogyasztók és felhasználók védelmét biztosító szabályozás alapján meghatározza, hogy a megállapítás olyan eljárásjogi hatásokkal bír-e, amelyek nem korlátozódnak az adott eljárásban részt vevő személyekre.

3a. Ha meghatározott fogyasztók és felhasználók vesznek részt az eljárásban, kérelmeik tekintetében az ítéletnek kifejezett döntést kell tartalmaznia.

(2) Ha a bíróság szükségesnek tartja, a fogyasztók és a felhasználók kollektív érdekeinek védelmére irányuló, jogsértés megszüntetése iránti keresetnek helyt adó ítéletben az alperes költségére elrendelheti az ítélet egészének vagy részleteinek közzétételét, vagy ha a jogsértés hatásai időben elhúzódhatnak, helyreigazító nyilatkozat közzétételére kötelezheti az alperest.”

12. A polgári perrendtartás 222. cikke értelmében:

„(1) Az ítélt dolog jogereje mind a kérelemnek helyt adó, mind az azt elutasító jogerős ítéletek esetében a törvény erejénél fogva kizárja, hogy ugyanabban a tárgyban, mint amelyben az ítéletet hozták, később bármilyen eljárást indítsanak.

(2) Az ítélt dolog jogereje a fő kereseti kérelemhez és a viszontkereseti kérelemhez, valamint az e törvény 408. cikkének (1) és (2) bekezdésében foglalt pontokhoz kapcsolódik.

A hivatkozott kérelmeket megalapozó tényekhez képest azok a tények tekintendők újnak és különbözőnek, amelyek a beadványok benyújtására az e kereseti kérelmek tárgyában folyamatban lévő eljárásban nyitva álló határidő lejárta után keletkeztek.

(3) Az ítélt dolog jogereje kiterjed az azon eljárásban részes felekre, amelyben az született, valamint e felek örököseire és jogutódjaikra, továbbá azokra a személyekre, akik anélkül, hogy az eljárásban félként részt vettek volna, olyan jogok címzettjei, amelyek a jelen törvény 11. cikkének rendelkezései szerint megalapozzák a feleket megillető aktív perbeli legitimációjukat.

[…]

(4) Az eljárást befejező jogerős ítéletben az ítélt dologhoz kapcsolódó jogerő köti az utóbb indított eljárásban eljáró bíróságot, ha az ítélt dolog jogerejével felruházott határozat okszerű előzménynek tekinthető az új eljárás tárgya szempontjából, bármi legyen is az, mivel a két eljárásban részes felek azonosak, vagy törvény rendelkezése folytán kiterjed rájuk az ítélt dolog jogereje.”

13. A polgári perrendtartás 519. cikke értelmében:

„Amennyiben a 221. cikk első szabályában foglalt marasztaló ítéletek nem határozták meg a kedvezményezett egyéni fogyasztókat és felhasználókat, a végrehajtásra illetékes bíróság egy vagy több érdekelt kérelme alapján, a kötelezett meghallgatásával végzést hoz, amelyben dönt arról, hogy elismeri-e a kérelmezőket a kötelezettség kedvezményezettjeiként az ítéletben megállapított adatok, jellegzetességek és feltételek alapján. E végzés alapján az elismert jogalanyok végrehajtást indíthatnak. Az ügyészség megindíthatja az ítélet végrehajtását az érintett fogyasztók és felhasználók javára."

III – **Az alapügy tényállása, az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdések és a Bíróság előtti eljárás**

14. 2005. október 20-án J. Sales Sinués megújított jelzálogkölcsön-szerződést, 2005. február 7-én Y. Drame Ba jelzálogkölcsön-szerződést kötött, előbbi a Caixabank, SA bankkal (a továbbiakban: Caixabank), utóbbi pedig a Catalunya Caixa, SA bankkal (a továbbiakban: Catalunya Caixa). E szerződéseket a teljes összeg, azaz 78 132 euró, illetve 209 000 euró után nominális kamatlábon kötötték, és egy úgynevezett „küszöbkikötéssel" korlátozták a 2,85%-ban, illetve 3,75%-ban rögzített nominális kamatlábnak a szerződések évenkénti meghosszabbítása esetén alkalmazandó változását. Ugyanezen szerződések 12%-ban rögzítették a kamat felső határát vagy plafonértékét.

15. A fenti szerződések ezen túlmenően tartalmaztak egy olyan kikötést is, amely szerint a nominális fix kamatot azok bevezetésétől az első szerződés esetében 2006. október 1-ig, a második szerződés esetében 2005. augusztus 31-ig kellett alkalmazni. Az ezen időpontot követő naptól a kölcsön teljes törlesztéséig tartó időszakban egy referenciaindexhez, az Euriborhoz igazodó változó nominális kamatot kellett alkalmazni, amelynek mértéke az első szerződés esetében Euribor + 0,60%, a második szerződés esetében Euribor + 0,50% volt.

16. J. Sales Sinués 2013. október 10-én, Y. Drame Ba 2013. október 25-én egyéni keresetet terjesztett elő a jelzálogkölcsön-szerződéseikben szereplő küszöbkikötés érvénytelenségének megállapítása iránt. Kereseteikben az alapügyek felperesei arra hivatkoztak, hogy az általános szerződési feltételek tekintetében a bankok a küszöbkikötéseket egyoldalúan állapították meg, és azokat semmilyen módon nem tárgyalták meg. Következésképpen azt kérik a kérdést előterjesztő bíróságtól, hogy egyrészt állapítsa meg e feltételek érvénytelenségét az átláthatóság hiánya és a hátrányukra keletkezett egyenlőtlenség miatt, másrészt rendelje el az e bankok által az említett feltételek alapján jogosulatlanul megszerzett összegek visszafizetését.

17. A felperesek keresetét megelőzően az Adicae fogyasztói és felhasználói egyesület (Asociación de Usuarios de Bancos Cajas y Seguros)[3] 2010. november 11-én közérdekű keresetet nyújtott be a Juzgado de lo Mercantil nº 11 de Madridhoz (11. sz. kereskedelmi bíróság, Madrid, Spanyolország) 72 bank, köztük a Caixabank és a Catalunya Caixa ellen.[4] E kereset a küszöbkikötések alkalmazása megtiltásának elrendelésére irányult, mivel azok tisztességtelenek.

18. Az alapügyek alperesei a polgári perrendtartás 11. cikkének (4) bekezdése, valamint 43. és 222. cikke alapján kifogással éltek polgári jogi előzetes kérdésre hivatkozva, és kérték az őket érintő egyéni keresetek alapján indult eljárásoknak a közérdekű kereset alapján indult eljárást befejező jogerős határozat meghozataláig történő felfüggesztését.

19. Az alapügyek felperesei e kifogással szemben ellentmondással éltek, hivatkozva azon jogukra, hogy kiléphetnek a fogyasztói és felhasználói egyesület által indított közérdekű kereset alapján indult eljárásból, valamint hivatkozva az egyéni keresetindításhoz való jogukra.

3 — A banki és biztosítási szolgáltatásokra szakosodott fogyasztói egyesület.

4 — Ez a közérdekű kereset az eljáró bíróság által elrendelt, a médián és az Adicae-n keresztül közzétett nyilvános felhívás tárgyát képezte.

20. A perekben ily módon eljáró kérdést előterjesztő bíróság először is jelzi, hogy a polgári perrendtartás 43. cikke úgy rendelkezik, hogy a közérdekű keresetnek jogerős határozattal történő befejezéséig felfüggesztő hatálya van az egyéni keresetek tekintetében. A bíróság hozzáteszi, hogy amennyiben az érintett személyek számát nehéz vagy éppen lehetetlen meghatározni, a polgári perrendtartás 15. cikkének (3) bekezdése az érintett személyek számára csak a közösségi médián keresztül közzétett, az eljárásban való részvételre vonatkozó általános felhívás közzétételét követő két hónapon belül teszi lehetővé az igényérvényesítést. Végül a bíróság mindezt kiegészíti azzal, hogy a polgári perrendtartás 11. cikkének (4) bekezdése alapján megindított kollektív érdekvédelmi eljárásokban való egyéni részvétel esetén az érintett fogyasztó köteles az ügyben eljáró bíróság előtt megjelenni, és le kell mondania a rá érvényes illetékességi ok alapján eljáró bíróság (vagyis a lakóhelye szerinti kereskedelmi bíróság) illetékességéről.

21. A fentiekre tekintettel a kérdést előterjesztő bíróságban kételyek merültek fel azzal kapcsolatban, hogy az alapügyben szereplőhöz hasonló körülmények között a polgári perrendtartás 43. cikke összeegyeztethető-e a 93/13 irányelv 7. cikkével. A bíróság emlékeztet különösen arra, hogy az a közérdekű keresettel kapcsolatos eljárás, amelynek kimenetele az alapügyek felfüggesztése esetén meghatározó lenne, az előzetes döntéshozatal iránti kérelmek előterjesztésének időpontjában már négy éve folyamatban volt, a tárgyalás időpontját még nem tűzték ki, és több bank ellenkérelmének benyújtására sem került még sor.

22. A Juzgado de lo Mercantil nº 9 de Barcelona (9. sz. kereskedelmi bíróság, Barcelona) ilyen feltételek között a Bíróság Hivatalához 2014. augusztus 11-én (C-381/14) és 2014. augusztus 13-án (C-385/14) érkezett, két 2014. június 27-i határozatával elrendelte az eljárások felfüggesztését, és előzetes döntéshozatal céljából a következő kérdéseket terjesztette a Bíróság elé:

„1. Úgy lehet-e tekinteni, [hogy a spanyol jogrend] a 93/13 irányelv 7. cikkének (1) bekezdésének megfelelő, hatékony eszközt vagy mechanizmust állapít meg?

2. E felfüggesztő hatály milyen mértékű akadályt jelent a fogyasztó számára, és következésképpen mennyiben sérti a hivatkozott irányelv 7. cikkének (1) bekezdését a fogyasztó szerződésében foglalt tisztességtelen feltételek érvénytelenségére való hivatkozás során?

3. Az a tény, hogy a fogyasztó nem függetlenítheti magát a közérdekű keresettől, sérti-e a 93/13 irányelv 7. cikkének (3) bekezdését?

4. Vagy épp ellenkezőleg, a [polgári perrendtartás] 43. cikke szerinti felfüggesztő hatály összhangban van a 93/13 irányelv 7. cikkével, tekintettel arra, hogy a fogyasztó jogainak e közérdekű kereset teljes körű védelmet biztosít, hiszen a spanyol jogrend a fogyasztó jogainak védelmére más, ugyanolyan hatékony eljárásjogi mechanizmusokról rendelkezik, és a jogbiztonság elve érvényesül?”

23. A Bíróság elnöke a 2014. szeptember 9-i végzésével az írásbeli és a szóbeli szakasz lefolytatása, valamint az ítélethozatal céljából egyesítette a C-381/14. és a C-385/14. sz. ügyeket. J. Sales Sinués, a Catalunya Caixa, a spanyol kormány, valamint az Európai Bizottság írásbeli észrevételeket terjesztett elő. J. Sales Sinuést, a Caixabankot, a Catalunya Caixát, a spanyol kormányt, valamint a Bizottságot meghallgatták a 2015. szeptember 30-án tartott tárgyaláson.

IV – **Az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdések elemzése**

24. Az előzetes döntéshozatalra előterjesztett jelen kérdések az azokat előterjesztő bíróság szerinti megfogalmazásban a 93/13 irányelv értelmezését érintik két olyan jelzálogkölcsön-szerződés kapcsán, amelyek küszöbkikötést tartalmaznak. Ez a típusú feltétel a változó kamatlábra határoz meg egy olyan minimumküszöböt, amely alatt a fogyasztók nem részesülhetnek a hivatalos kamatcsökkentések előnyeiből.

25. A jelen ügyek nemcsak összetett jogi háttérrel rendelkeznek, hanem olyan összefüggések közé illeszkednek, amelyben a különböző nemzeti bíróságok között számos értelmezési szempont nincs egységesítve. Ezért szükségesnek látom a szóban forgó eljárásjogi szabályozás lényeges elemeinek felidézésével kezdeni, támaszkodva a Bíróság rendelkezésére álló ügyiratokból kitűnő információkra, még mielőtt áttérnék az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdések vizsgálatára.

A – *Előzetes megjegyzések*

26. A kérdést előterjesztő bíróság, J. Sales Sinués, a spanyol kormány, valamint a Bizottság hivatkozott a szóban forgó szabályozás, különösen a polgári perrendtartás 43. cikkének tartalmára, amely egyébként a kérdést előterjesztő bíróság és a Bíróság által vizsgálandó probléma lényegét képezi.

1. A polgári eljárásjogi elsőbbségre alapított kifogás

27. A kérdést előterjesztő bíróság jelzi, hogy a spanyol eljárásjog szerint azonos felek között, azonos tárgyban és azonos jogalapon nem lehet két bírósági eljárást indítani sem egyidejűleg, sem egymást követően, tekintettel az egymásnak ellentmondó határozatok jelentette kockázatra. A spanyol jog tehát e kockázat elkerülésére három különböző mechanizmusról rendelkezik, nevezetesen az ítélt dolog anyagi jogerejéről,[5] a perfüggőségről[6] és a polgári eljárásjogi elsőbbségről.

28. Éppen ez – a polgári perrendtartás 43. cikkében foglalt – utóbbi eljárási mechanizmus képezi a kérdést előterjesztő bíróság által felvetett lényegi problémát. Ez a cikk azokra a helyzetekre vonatkozik, amelyekben egy rendes polgári bíróság előtt folyamatban lévő per tárgyában való döntéshozatalhoz „olyan kérdést kell eldönteni; amely ugyanazon bíróság vagy másik [rendes polgári] bíróság előtt folyamatban lévő másik eljárás fő tárgyát képezi". Ugyanezen cikk alapján, ha az ügyek egyesítése lehetséges, a bíróság köteles azokat egyesíteni. Ezzel szemben, ha az egyesítés nem lehetséges, e rendelkezés lehetővé teszi, hogy az eljáró bíróság az ügyet felfüggessze.

29. E felfüggesztés alkalmazásához három konjunktív feltételnek kell teljesülnie, nevezetesen az előzetes kérdésnek közvetlen és meghatározó módon kell kihatnia az alapügy megoldására, a felfüggesztést az egyik vagy mindkét félnek kérelmeznie kell,[7] és folyamatban kell lennie egy előzetes kérdésre vonatkozó ügynek. A polgári perrendtartás 43. cikke ugyanakkor úgy rendelkezik, hogy „a bíróság […] az eljárást […] *felfüggesztheti*". Következésképpen, amint az az előzetes döntéshozatalra utaló határozatokból kitűnik, a felfüggesztés fakultatív jellegűnek tűnik, amennyiben a 43. cikk elismeri a bíróságok mérlegelési mozgásterét a tekintetben, hogy szükséges-e ez a fajta felfüggesztés.[8]

5 — A kérdést előterjesztő bíróság szerint a polgári perrendtartás 222. cikkében foglalt ítélt dologhoz kapcsolódó anyagi jogerő akkor áll fenn, ha egy korábbi bírósági eljárásban a kérelemnek helyt adó vagy azt elutasító jogerős ítéletet hoztak, és így azonos tárgyban, azonos jogalapon és azonos felek között utóbb semmilyen eljárást nem lehet indítani.

6 — A kérdést előterjesztő bíróság magyarázata szerint perfüggőség akkor áll be, ha a később indult eljárás tárgya azonos egy folyamatban lévő, korábban indult eljárás tárgyával. Így, tekintettel az azonos tárgyban egymásnak ellentmondó határozatok jelentette kockázatra, az utóbb indult, második eljárást meg kell szüntetni.

7 — Lásd ebben az értelemben: a Tribunal Supremo (polgári tanács) 2013. szeptember 3-i 527/2013. sz. ítélete.

8 — A kérdést előterjesztő bíróság jelzi, hogy „az eljárás azon szakaszában tart, amelyben az ügy felfüggesztéséről *határoznia* kell, vagy ellenkező esetben az ügyet a rendes eljárás szerint kell folytatnia az ítélet kihirdetéséig". Kiemelés tőlem. A polgári perrendtartás 43. cikkéről lásd többek között: De la Oliva Santos, A., Objeto del proceso y cosa juzgada en el proceso civil, Thomson-Civitas, 2006, 85–88. o.; Montero Aroca, J., et al., Derecho Jurisdiccional II. Proceso civil, 21. kiadás, Tirant lo Blanch, 2013, 126. és 127. o., valamint Gimeno Sendra, V., Derecho Procesal Civil 1. El proceso de declaración. Parte General, 5. kiadás, Colex, 2014, 215. o.

2. A polgári perrendtartás 43. cikkének a nemzeti bíróságok általi eltérő értelmezése és alkalmazása

30. Amint az a Bíróság rendelkezésére álló ügyiratokból kitűnik, az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdések elemzését az teszi még összetettebbé, hogy a nemzeti bíróságok az Adicae által benyújtott, érvénytelenség megállapítása iránti közérdekű kereset alapján indult eljárás keretében eltérően értelmezik és alkalmazzák a polgári perrendtartás 43. cikkét, anélkül hogy a nemzeti legfelsőbb bíróság eldöntötte volna ezt a kérdést.

31. Egyrészt úgy tűnik, egyes bíróságok úgy vélik, hogy a polgári perrendtartás 43. cikke értelmében polgári eljárásjogi elsőbbség áll fenn, és ezek az elsőként megindított eljárásokat – az egyéni keresetek és a közérdekű keresetek tárgya közötti kapcsolat alapján – az utóbb indult eljárásokra vonatkozó jogerős ítélet meghozataláig felfüggesztik. [9]

32. Másrészt úgy tűnik, más bíróságok úgy vélekednek, hogy az egyéni keresetek és a közérdekű keresetek között perfüggőségi helyzet áll fenn, figyelemmel a tárgy, a jogalap és a felek azonosságára, [10] és a polgári perrendtartás 222. cikkének (3) bekezdése alapján az egyéni keresetek alapján indult ügyeket megszüntetik. Az ügyiratból úgy tűnik, hogy ez a kisebbségi álláspont.

33. Végül némelyik bíróság úgy véli, hogy sem polgári eljárásjogi elsőbbség, sem perfüggőség nem áll fenn, figyelembe véve többek között, hogy nincs szó sem a tárgy, sem a felek tényleges azonosságáról, a közérdekű kereset következményei nem meghatározók az egyéni keresetek tekintetében, és még ha a küszöbkikötések közérdekű kereset keretében kimondott érvénytelensége pozitív kihatással is lenne az egyéni keresetekre, előbbi elutasítása nem jár szükségképpen az utóbbi keresetek elutasításával. E bíróságok tehát arra a következtetésre jutnak, hogy a fogyasztó saját érdekeinek bíróság előtti érvényesítése érdekében megtartja kereshetőségi jogát, és nincs helye az egyéni kereset alapján indult eljárás felfüggesztésének. [11]

34. A spanyol kormány és a Bizottság ez utóbbi értelmezéshez látszik csatlakozni, írásbeli észrevételeikben hivatkozva többek között arra, hogy a polgári perrendtartás 43. cikkének alkalmazása nem vonja szükségképpen maga után az egyéni kereset alapján indult eljárás felfüggesztését.

35. A spanyol kormány a tárgyaláson előadott észrevételeiben hozzáteszi, hogy meg kell különböztetni a tisztességtelen általános szerződési feltételek alkalmazásának megtiltására irányuló közérdekű keresetet a jelzálogkölcsön-szerződés érvénytelenségének megállapítása iránti egyéni keresettől, amelyet azon az alapon indítanak, hogy a szerződés tisztességtelen kikötést tartalmaz. Mivel e két kereset eltérő jellegű, tárgyuk csak részben esik egybe. Míg ugyanis a *jogsértés megszüntetése iránti közérdekű keresetben* a feleknek lehetőségük van a konkrét ügy valamennyi körülményének feltárása nélkül is előadni észrevételeiket (absztrakt és általános felülvizsgálat), addig például egy előzetesen kidolgozott szabványszerződést kötő fogyasztót illetően az *egyéni kereset* keretében a bíróság köteles figyelembe venni a kölcsönszerződés megkötésének időpontjában fennálló valamennyi körülményt, ideértve azok változásait is, továbbá a szerződés megkötésének valamennyi körülményét, valamint a szerződés vagy az attól függő más szerződés minden egyéb feltételét is. [12]

9 — E tekintetben a kérdést előterjesztő bíróság hivatkozik az Audiencia Provincial de Barcelona (barcelonai megyei bíróság) 2013. június 11-i 84/2013. sz. végzésére, amely tekintettel arra, hogy a közérdekű kereset alapján indult eljárásban meghozandó határozat kimondja a küszöbkikötések semmisségét, a polgári perrendtartás 221. cikkének (1) bekezdése alapján kifejezetten az *ultra partes* alkalmazandóságról rendelkezik.

10 — A Bizottság jelzi, hogy az Audiencia Provincial de Barcelona (barcelonai megyei bíróság) 2014. október 9-i 112/2014. sz. végzésében immár ezt a kisebbségi álláspontot látszik elfogadni.

11 — Lásd többek között az Audiencia Provincial de Huelva (huelvai megyei bíróság) 2014. február 24-i 76/2013. sz. végzését, valamint az Audiencia Provincial de Ourense (ourensei megyei bíróság) 2014. május 22-i és szeptember 22-i 278/2013. és 494/2013. sz. ítéletét.

12 — A Tribunal Supremo (polgári tanács, teljes ülés) 2013. május 9-i 241/13. sz. ítélete, 235–238. pont.

36. Ebből következően a spanyol kormány egyrészt azt állítja, hogy a spanyol eljárásjogi szabályozás okszerű és következetes értelmezése kizárja a polgári eljárásjogi elsőbbséget, másrészt hogy a polgári perrendtartás 43. cikke nem csupán hipotetikus vagy potenciális elsőbbségre vonatkozik, hanem valós elsőbbségre, és ezen oknál fogva az eljárást nem kell felfüggeszteni.

3. A közérdekű kereseteknek helyt adó határozatok hatályának problematikája azon fogyasztók tekintetében, akik az eljárásban nem vettek részt

37. A spanyol kormány és a Catalunya Caixa azt állítja, hogy a polgári perrendtartás 221. cikke nem rendelkezik arról, hogy a közérdekű keresetnek helyt adó határozat hatálya kiterjedne valamennyi olyan fogyasztóra, akiknek a szerződése a vitatott kikötés jellegéhez hasonló általános feltételt tartalmaz. A *közérdekű kereset elutasítása* esetén ugyanis e cikk elismeri az egyéni kereset gyakorlását abból a célból, hogy lehetővé tegye a fogyasztó számára konkrét ügye sajátos körülményeinek bemutatását. E kormány szerint ez megfelel a polgári perrendtartás 11. cikke (1) bekezdésének, amely szerint a fogyasztói egyesületek kereshetőségi joga „a károsult személyek egyéni keresetindítási jogának sérelme nélkül” lehetséges.[13] Ezzel szemben a spanyol kormány hozzáteszi, hogy a polgári perrendtartás 221. cikke mindössze annak rögzítésére szorítkozik, hogy a *közérdekű keresetnek helyt adó* határozat hatálya a nemzeti bíróság határozata alapján kiterjeszthető az eljárásban részes feleken kívüli személyekre is.[14]

38. J. Salés Sinués ugyanakkor a tárgyaláson arra hivatkozott, hogy az egyéni igényérvényesítés főszabály szerint maga után vonja a közérdekű kereset alapján indult eljárásból való kilépést, vagyis azzal jár, hogy a fogyasztó lemond arról a kiterjesztett hatályról, amelyet a polgári perrendtartás 221. cikkének (1) bekezdése kapcsol az ezen eljárásban a közérdekű keresetnek esetlegesen helyt adó határozathoz. Következésképpen nincs olyan kockázat, hogy ugyanazon kérelemmel kapcsolatban két egymásnak ellentmondó határozatot hoznának. Azt állítja ugyanakkor, hogy a polgári perrendtartás 43. cikkének olyan értelmezése, amely szerint polgári eljárásjogi elsőbbség áll fenn, és ezért az ügyet a közérdekű kereset tárgyában hozott jogerős határozatig fel kell függeszteni, azzal a következménnyel jár, hogy a fogyasztó nem tud kilépni a közérdekű kereset alapján indult eljárásból.

4. A fogyasztók kollektív jogainak és érdekeinek védelmére irányuló eljárásokba való beavatkozás

39. A kérdést előterjesztő bíróság, J. Salés Sinués, a spanyol kormány és a Bizottság hivatkoznak a Tribunal Supremo jogsértés megszüntetése iránti közérdekű kereset keretében született 2013. május 9-i ítéletére,[15] amely eltér a kérdést előterjesztő bíróság előtti keresettől, de szintén egy küszöbkikötésre vonatkozik. A Tribunal supremo (legfelsőbb bíróság) kimondta az ilyen típusú feltételek érvénytelenségét, nem tartalmuk, hanem az átláthatóság hiánya miatt, vagyis azért, mert az említett feltételekről a fogyasztók nem kaptak egyértelmű és átlátható információkat.[16]

13 — Ugyanezen cikk úgy rendelkezik, hogy „[a] károsult személyek egyéni keresetindítási jogának sérelme nélkül a törvényesen létrehozott fogyasztói és felhasználói egyesületek a tagjaik és az egyesület jogainak és érdekeinek, valamint a fogyasztók és felhasználók általános érdekeinek bíróság előtti védelme érdekében keresetindítási joggal rendelkeznek”.

14 — Kiemelés tőlem.

15 — A Tribunal Supremo (polgári tanács, teljes ülés) 2013. május 9-i 241/13. sz. ítélete. Ebben az ítéletben a Tribunal Supremo *ex nunc* hatállyal korlátozta az érvénytelenség megállapításának visszamenőleges hatályát, azaz az ítélet hatálya nem a szerződés megkötésének időpontjától érvényesül (*ex tunc*), hanem csupán 2013. május 9-től, a szóban forgó ítélet kihirdetésétől. Ezt a korlátozást ugyanezen bíróság 2015. március 25-i 139/2015. sz. ítéletében megerősítette. Ezen túlmenően a hatály ilyen korlátozása a közelmúltban előzetes döntéshozatal iránti kérelem tárgyát is képezte, amelyet egy spanyol bíróság terjesztett elő az előtte folyamatban lévő Gutierrez Naranjo ügyben (C-154/15).

16 — A J. Salés Sinués által előterjesztett írásbeli észrevételekből kitűnik, hogy a küszöbkikötés a kölcsönszerződés árának részét képezi, és a pénzügyi intézményeknek tájékoztatniuk kell a fogyasztót erről a feltételről annak érdekében, hogy a fogyasztó a szerződés aláírásának időpontjában teljes mértékben tudatában legyen e feltétel létezésének és a hitel valós árára gyakorolt hatásának.

40. Az ezen ítélet által érintett kereset jellegét illetően a Bizottság írásbeli észrevételeiben arra hivatkozott, hogy mivel az ítélet kizárólag egy jogsértés megszüntetése iránti közérdekű keresetre vonatkozott, és ennélfogva csupán a küszöbkikötések jogszerűségéről szólt, ez a közérdekű kereset a kártérítés vonatkozásában nem járt következményekkel.

41. Ezzel szemben J. Salés Sinués a tárgyaláson jelezte, hogy az Adicae által benyújtott közérdekű kereset egyrészt egy megállapításra irányuló keresetet tartalmaz, amely a küszöbkikötés kölcsönszerződésekbe foglalásának abbahagyását célozza, másrészt egy kollektív keresetet, amely egy ilyen feltétel által okozott károk megtérítésére irányul. E tekintetben rámutatott, hogy a polgári perrendtartás 15. cikke a jogsértés megszüntetése iránti kereset körében nem, hanem csupán a kollektív kártérítési kereset körében alkalmazandó. Ebből következően a fogyasztók saját jogon történő egyéni beavatkozása, amelynek a közérdekű kereset alapján indult eljárásban való részvételre történő, médián keresztüli általános felhívásnak a polgári perrendtartás 15. cikkének (3) bekezdése szerinti közzétételét követő két hónapon belül volt helye, nem vonatkozik az Adicae által benyújtott, jogsértés megszüntetése iránti közérdekű keresetre, hanem csupán a kártérítés iránti közérdekű keresetre.[17] J. Salés Sinués szerint a jelen ügyben az eljárás késedelme a kártérítés iránti közérdekű keresetnek tudható be, azon fogyasztók nagy számánál fogva, akik saját jogon egyénileg félként beavatkoztak.[18] Arra hivatkozik tehát, hogy a kártérítés iránti közérdekű kereset alapján indult eljárás lassabb, mint az egyéni igényérvényesítés.

42. A fentiekből következően álláspontom szerint az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdéseket ebben az összefüggésben kell vizsgálni, fenntartva a kérdést előterjesztő bíróság számára az ellenőrzést.

B – *Az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdésekről*

43. Mindenekelőtt emlékeztetni kell arra, hogy a nemzeti bíróságok és a Bíróság közötti együttműködési eljárás keretében ez utóbbi feladata, hogy a nemzeti bíróságnak az előtte folyamatban lévő ügy eldöntéséhez hasznos választ adjon. Ebből a szempontból adott esetben a Bíróságnak át kell fogalmaznia az elé terjesztett kérdéseket.[19] E célból a Bíróság a nemzeti bíróság által szolgáltatott információk összessége és különösen az előzetes döntéshozatalra utaló határozat indokolása alapján meghatározhatja az uniós jog azon rendelkezéseit, illetve jogelveit, amelyeknek az értelmezése az alapügyben felmerülő jogvita tárgyára figyelemmel szükséges.[20]

44. A jelen ügyben véleményem szerint a Juzgado de lo Mercantil nº 9 de Barcelona (9. sz. kereskedelmi bíróság, Barcelona) kérdéseivel valójában arra kéri a Bíróságot, hogy értelmezze az egyenértékűség és a tényleges érvényesülés elvét a 93/13 irányelv 7. cikkének végrehajtása keretében, annak érdekében, hogy lehetővé váljon számára annak értékelése, hogy a szóban forgó eljárási szabályozás tiszteletben tartotta-e az uniós jogot.

17 — A felperes idézte a polgári perrendtartás 15. cikkének (4) bekezdését, amely szerint „[a] fenti rendelkezések nem alkalmazandók a fogyasztók és felhasználók kollektív érdekeinek védelme tárgyában indított érvénytelenség megállapítása iránti eljárásokra”.

18 — A Catalunya Caixa a tárgyaláson azt állította, hogy a közérdekű eljárás lassúsága többek között az ezen ügybe saját jogon egyénileg félként beavatkozó fogyasztók magas számával (90 00) függ össze.

19 — Lásd többek között: Krüger-ítélet (C-334/95, EU:C:1997:378, 22. és 23. pont); Byankov-ítélet (C-249/11, EU:C:2012:608, 57. pont); Biovet-ítélet (C-306/14, EU:C:2015:689, 17. pont).

20 — Lásd ebben az értelemben többek között: Redmond-ítélet (83/78, EU:C:1978:214, 26. pont); Byankov-ítélet (C-249/11, EU:C:2012:608, 58. pont); Konstantinides-ítélet (C-475/11, EU:C:2013:542, 42. pont).

45. Ilyen feltételek mellett az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdéseket úgy kell érteni, hogy azok lényegében arra irányulnak, hogy tekintettel az egyenértékűség és a tényleges érvényesülés elvére, úgy kell-e értelmezni a 93/13 irányelv 7. cikkét, hogy azzal ellentétes az alapügyben szereplőhöz hasonló nemzeti eljárásjogi szabályozás, amely polgári eljárásjogi elsőbbségi alapon lehetővé teszi egy jogsértés megszüntetése iránti közérdekű keresettel párhuzamosan megindított, egyéni kereset alapján indult eljárásnak a közérdekű eljárást befejező jogerős határozat kihirdetéséig történő felfüggesztését, úgy, hogy az érintett fogyasztó nem tud kilépni a közérdekű kereset alapján indult eljárásból.

1. A szerződési feltételek tisztességtelenségének a 93/13 irányelv és az ítélkezési gyakorlat keretében érvényesülő értékelési szempontjairól

a) Az egyéni fogyasztói keresetek és a jogsértés megszüntetése iránti közérdekű keresetek

46. Fontosnak látom, hogy előzetesen emlékeztessek arra, hogy a 93/13 irányelv által létrehozott védelmi rendszer azon az elven alapszik, hogy a fogyasztó az eladóhoz vagy szolgáltatóhoz képest hátrányos helyzetben van, mind tárgyalási lehetőségei, mind pedig tájékozottsági szintje tekintetében, amely helyzet az eladó vagy szolgáltató által előzetesen meghatározott feltételek elfogadásához vezet, anélkül hogy a fogyasztó befolyásolni tudná ezek tartalmát. [21]

47. A 93/13 irányelv szerinti védelem biztosítása érdekében az uniós jogalkotó bevezette a szerződési feltételek tisztességtelenségének értékelési szempontjait, amelyek többek között minden egyes ügy konkrét körülményeinek az értékelését követelik meg. [22] E tekintetben a 93/13 irányelv 3. cikkének megfelelően a kérdés az, hogy a szóban forgó szerződési feltételt egyedileg megtárgyalták-e, vagy sem, ebből következően hogy előzetesen fogalmazták-e meg, és ezért a fogyasztó nem tudta annak tartalmát befolyásolni, különösen az előzetesen kidolgozott szabványszerződések esetében. Ezen túlmenően ugyanezen irányelv 4. cikkének (1) bekezdése úgy rendelkezik, hogy valamely szerződési feltétel tisztességtelen jellegét a szerződés megkötésének időpontjában fennálló „összes körülményre” figyelemmel kell értékelni, „amely a szerződés megkötését kísérte, valamint a szerződés minden egyéb feltételére vagy egy olyan másik szerződés feltételeire, amelytől e szerződés függ”.

48. Először is, az alapügyekben szereplőhöz hasonló *egyéni fogyasztói kereseteket* illetően a Bíróság megállapította, hogy a fent említett hátrányos helyzetre tekintettel „az irányelv 6. cikkének (1) bekezdése annak előírására kötelezi a tagállamokat, hogy a tisztességtelen feltételek »a saját nemzeti jogszabályok rendelkezései szerint nem jelentenek kötelezettséget a fogyasztóra nézve«. Amint az az ítélkezési gyakorlatból következik, olyan kógens rendelkezésről van szó, amely arra irányul, hogy a szerződő felek jogai és kötelezettségei tekintetében a szerződés által megállapított formális egyensúlyt a szerződő felek egyenlőségét helyreállító, valódi egyensúllyal helyettesítse” [23].

49. Fontosnak látom, hogy emlékeztessek arra, hogy a 93/13 irányelv 3. és 6. cikke a fogyasztóknak olyan alanyi jogot biztosít, amelyet e nemzeti bíróságok – akár hivatalból is – kötelesek megóvni.

21 — Lásd: Océano Grupo Editorial és Salvat Editores ítélet (C-240/98–C-244/98, EU:C:2000:346, 25. pont); Mostaza Claro ítélet (C-168/05, EU:C:2006:675, 25. pont); Asturcom Telecomunicaciones ítélet (C-40/08, EU:C:2009:615, 29. pont); Pannon GSM ítélet (C-243/08, EU:C:2009:350, 22. pont); Invitel-ítélet (C-472/10, EU:C:2012:242, 33. pont); Aziz-ítélet (C-415/11, EU:C:2013:164, 44. pont); Barclays Bank ítélet (C-280/13, EU:C:2014:279, 32. pont).

22 — A 93/13 irányelv tizenötödik preambulumbekezdése szerint „[…] szükséges, hogy általános jelleggel rögzítsék azokat az ismérveket, amelyek alapján megítélik, hogy tisztességtelenek-e a szerződési feltételek”.

23 — Lásd: Invitel-ítélet (C-472/10, EU:C:2012:242, 34. pont).

50. Másodszor, az Adicae által benyújtotthoz hasonló, a *jogsértés megszüntetése iránti közérdekű keresetet* illetően emlékeztetek arra, hogy az ítélkezési gyakorlatból következően a 93/13 irányelv célja nem az, hogy harmonizálja valamely kikötés tisztességtelen jellegének a hivatkozott eljárás keretében történő elismerése esetén alkalmazandó szankciókat. Mindazonáltal ezen irányelv 7. cikkének (1) bekezdése kötelezi a tagállamokat, hogy gondoskodjanak arról, hogy megfelelő és hatékony eszközök álljanak rendelkezésre a tisztességtelen feltételeknek az eladók vagy szolgáltatók fogyasztókkal kötött szerződéseiben való alkalmazásának megszüntetésére. [24]

51. A Bíróság már több esetben hangsúlyozta, hogy a 93/13 irányelv által létrehozott védelmi rendszer azon alapul, hogy a fogyasztó és az eladó vagy szolgáltató közötti egyenlőtlen helyzetet csak a szerződő feleken kívüli, pozitív beavatkozás egyenlítheti ki. [25] Ez az oka annak, hogy a 93/13 irányelv 7. cikkének (2) bekezdése rögzíti, hogy a fent említett eszközök magukban foglalják a fogyasztói egyesületek azon lehetőségét, hogy a hatáskörrel rendelkező bírósághoz (vagy közigazgatási szervhez) forduljanak annak megállapítása végett, hogy az általános alkalmazás céljából előírt feltételek tisztességtelenek-e, illetve, hogy – adott esetben – kimondassák e kikötések alkalmazásának tilalmát. [26]

52. Mindezekre tekintettel célszerű jelezni azt is, hogy az uniós jogalkotó nem szabályozta kifejezetten az egyéni keresetek és a közérdekű keresetek közötti viszonyt. Mindazonáltal, amint arra a Bizottság megalapozottan hivatkozott, e két keresettípus jellege és összefüggéseinek korlátai nem csupán a 93/13 irányelvből vezethetők le, hanem a Bíróság ítélkezési gyakorlatából is.

b) Az egyéni keresetek és a jogsértés megszüntetése iránti közérdekű keresetek jellege és az e keresetek közötti viszony

i) Az egyéni keresetek és a közérdekű keresetek különböző jellege a 93/13 irányelvben

53. A Bizottság írásbeli észrevételeiben azt állítja, hogy a 93/13 irányelv 7. cikkének (1) bekezdése általános jelleggel hivatkozik a tisztességtelen feltételek miatt kárt szenvedett fogyasztók által benyújtott egyéni keresetekre, mivel érdekeik védelme érdekében ezek a keresetek jelentik a rendes jogorvoslatot, míg a (2) bekezdés szerinti, a jogsértés megszüntetése iránti közérdekű keresetek ehhez képest kiegészítésként szolgálnak e védelem biztosítása érdekében.

54. Egyetértek ezzel az elemzéssel.

55. A jogsértés megszüntetése iránti közérdekű keresetek kiegészítő jellege véleményem szerint ahhoz kapcsolódik, hogy olyan általános keresetekről van szó, amelyek nem egy konkrét felülvizsgálatra irányulnak, amint azt a 93/14 irányelv az egyéni fogyasztóval kapcsolatos keresetek körében megkívánja, hanem csupán a szerződési feltételek esetleges tisztességtelenségének elvont és általános felülvizsgálatára. [27]

24 — Uo. (35. pont).

25 — Lásd: Océano Grupo Editorial és Salvat Editores ítélet, C-240/98–C-244/98, EU:C:2000:346, 27. pont; Mostaza Claro ítélet (C-168/05, EU:C:2006:675, 26. pont); Asturcom Telecomunicaciones ítélet (C-40/08, EU:C:2009:615, 31. pont); Banco Español de Crédito ítélet (C-618/10, EU:C:2012:349, 41. pont).

26 — Lásd ebben az értelemben: Océano Grupo Editorial és Salvat Editores ítélet (C-240/98–C-244/98, EU:C:2000:346, 27. pont); Bizottság kontra Olaszország ítélet (C-372/99, EU:C:2002:42, 15. pont); Invitel-ítélet (C-472/10, EU:C:2012:242, 36. pont). Lásd még a 93/13 irányelv huszonharmadik preambulumbekezdését is.

27 — A Bizottság hozzáteszi, hogy „az irányelv cikkének (2) bekezdésében foglalt személyek maguk nem fogyasztók, hanem olyan személyek, akik vagy amelyek feladata a fogyasztók védelme, mint például a „fogyasztóvédelmi közvetítő”.

56. Ebből következik, hogy a 93/13 irányelv arra kötelezi a tagállamokat, hogy jogrendszerükben hozzanak létre egyrészt főszabályként egyéni kereseteket annak érdekében, hogy a szerződési feltételek tisztességtelenségére hivatkozni lehessen, másrészt – kiegészítő jelleggel [28] – a jogsértés megszüntetése iránti közérdekű kereseteket, amelyek azonban nem helyettesíthetik és nem akadályozhatják az egyéni kereseteket.

ii) Az egyéni keresetek és a közérdekű keresetek közötti kiegészítő viszonyról az ítélkezési gyakorlatban

57. Az *egyéni kereseteket* illetően az ítélkezési gyakorlatból következik, hogy a 93/13 irányelvben a nemzeti bíróságra ruházott feladat, amely abban áll, hogy utóbbi biztosítsa az irányelv rendelkezései által célzott védelem hatékony érvényesülését, „nem korlátozódik annak puszta lehetőségére, hogy valamely szerződési feltétel esetlegesen tisztességtelen jellegét megítéljék, hanem magában foglalja e kérdés hivatalból […] történő megítélésének kötelezettségét is”. [29] A Bíróság szerint ez az – akár hivatalból is fennálló – fellépési kötelezettség az egyéni keresetek körében általános jelleggel jelenti a pozitív cselekvést vagy azt a megfelelő eszközt, amelynek célja, hogy ellensúlyozza a fogyasztó szolgáltatóval vagy eladóval szembeni hátrányos helyzetét. [30] Ezzel szemben *a jogsértés megszüntetése iránti közérdekű keresetek* tekintetében a Bíróság megállapította, hogy a fogyasztóvédelmi egyesületek nincsenek ilyen hátrányos helyzetben az eladóhoz vagy szolgáltatóhoz képest [31]. Pontosabban, a Bíróság kimondta, hogy az ilyen egyesület által valamely eladó vagy szolgáltató ellen indított, jogsértés megszüntetése iránti keresetre „nem jellemző az az egyensúlyhiány, amely a fogyasztó által a vele szerződő [eladóval vagy szolgáltatóval] szemben történő egyéni igényérvényesítés keretében fennáll” [32]. Az egyéni keresetek és a jogsértés megszüntetése iránti közérdekű keresetek közötti, a 93/13 irányelvből fakadó ezen különbség, amelyet az ítélkezési gyakorlat is elismer, véleményem szerint megerősíti, hogy utóbbiak az előbbiekhez képest kiegészítő jellegűek.

58. Ezenfelül a Bíróság megállapította, hogy a bevezetendő „[jogsértés megszüntetése iránti közérdekű] keresetek megelőző jellegéből és elrettentésre irányuló céljából, valamint bármely konkrét egyéni jogvitától való függetlenségéből az következik, hogy ezen eljárásokat akkor is meg lehet indítani, ha azokat a kikötéseket, amelyek alkalmazásának megtiltását kérték, meghatározott szerződésekben nem használták” [33]. E cél hatékony megvalósítása a Bíróság szerint megköveteli, hogy a fogyasztói szerződésekben szereplő általános szerződési feltételek azon kikötései, amelyeket az érintett [egy vagy több] eladóval vagy szolgáltatóval szemben indított, jogsértés megszüntetése iránti olyan eljárásban, mint amilyenről a kérdést előterjesztő bíróság szerint szó van, tisztességtelennek minősítettek, „ne jelentsenek kötelezettséget sem a jogsértő magatartás abbahagyására való kötelezés iránti eljárásban részt vevő fogyasztókra, sem pedig azon fogyasztókra nézve, akik ezen eladóval vagy szolgáltatóval ugyanezen általános feltételeket alkalmazó szerződést kötöttek” [34]. „Valamely tisztességtelen kikötés érvénytelenségének az ugyanezen általános szerződési feltételeket alkalmazó szerződést megkötő valamennyi fogyasztóval szembeni alkalmazása biztosítja, hogy e fogyasztókra nézve nem jelent kötelezettséget az említett kikötés, *anélkül azonban, hogy ez kizárná* a nemzeti szabályozások által előírt, *más jellegű megfelelő és hatékony szankciók alkalmazását.*” [35]

28 — A Bizottság szerint a fogyasztók védelme egyike azon területeknek, ahol „értékes hozzájárulást [jelent] az uniós jog által biztosított jogok *kiegészítő jellegű* – kollektív jogorvoslat formájában megvalósuló – magánjogi érvényesítése”. Lásd: az uniós jog által biztosított jogok megsértése tekintetében a jogsértés megszüntetésére és kártérítésre irányuló tagállami kollektív jogorvoslati mechanizmusok közös elveiről szóló, 2013. június 11-i bizottsági ajánlás (HL 2013. L 201., 2013. július 26., (7) preambulumbekezdés, 60. o.). Kiemelés tőlem.

29 — Pannon GSM (C-243/08, EU:C:2009:350, 32. pont).

30 — Lásd: Océano Grupo Editorial és Salvat Editores ítélet (C-240/98–C-244/98, EU:C:2000:346, 27. pont); Cofidis-ítélet (C-473/00, EU:C:2002:705, 32. pont); Pannon GSM ítélet (C-243/08, EU:C:2009:350, 32. pont).

31 — Lásd: Asociación de Consumidores Independientes de Castilla y León ítélet (C-413/12, EU:C:2013:800, 49. pont).

32 — Lásd: Asociación de Consumidores Independientes de Castilla y León ítélet (C-413/12, EU:C:2013:800, 50. pont).

33 — Lásd: Bizottság kontra Olaszország ítélet (C-372/99, EU:C:2002:42, 15. pont); Invitel-ítélet (C-472/10, EU:C:2012:242, 37. pont); Pohotovosť-ítélet (C-470/12, EU:C:2014:101, 44. pont).

34 — Lásd: Invitel-ítélet (C-472/10, EU:C:2012:242, 38. pont).

35 — Lásd: Invitel-ítélet (C-472/10, EU:C:2012:242, 40. pont).

59. Ezen ítélkezési gyakorlatból következően tehát a 93/13 irányelv keretében a fogyasztók számára kedvező viszonynak kell fennállnia a jogsértés megszüntetése iránti közérdekű eljárás és a fogyasztókra kötelező konkrét feltételek között, és e viszony nem lehet olyan, hogy akadályát képezze az egyéni keresetek benyújtásának, vagy hogy a jogsértés megszüntetése iránti közérdekű keresetek lépjenek e keresetek helyébe.

2. A szóban forgó eljárásjogi szabályozásnak az irányelv 7. cikke, valamint az egyenértékűség és a tényleges érvényesülés elve alapján történő értékeléséről

60. Az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdések megfogalmazására figyelemmel meg kell jegyezni, hogy a kérdést előterjesztő bíróság azt az elvet látszik osztani, hogy a felperesek által párhuzamosan indított szóban forgó egyéni keresetek alapján indult eljárásoknak a közérdekű keresetek tárgyában hozott jogerős határozatig történő felfüggesztése szükségszerűen következik a polgári perrendtartás 43. cikkéből.[36] J. Salés Sinués és a spanyol kormány, valamint a Bizottság észrevételeiből ugyanakkor kitűnik, hogy ez a felfüggesztés fakultatív jellegű, amennyiben a kérdéses rendelkezés mérlegelési mozgásteret biztosít a spanyol bíróságoknak a tekintetben, hogy eldöntsék, szükség van-e erre a felfüggesztésre.

61. Egyébként meglátásom szerint, amint az a jelen indítvány 30–33. pontjából is kitűnik, a jelen ügyben a szóban forgó eljárásjogi szabályozás nemzeti bíróságok általi eltérő értelmezése tovább bonyolítja e szabályozást.

62. A jelen ügyben, az alapügyek tárgyát képező nemzeti szabályozással kapcsolatban emlékeztetni kell arra, hogy nem a Bíróság feladata a belső jogi rendelkezések értelmezése, mivel az kizárólag a kérdést előterjesztő bíróságra tartozik, vagy adott esetben a hatáskörrel rendelkező nemzeti bíróságokra, amelyeknek azt kell meghatározniuk, hogy a vonatkozó nemzeti szabályozás alkalmazandó rendelkezései teljesítik-e az uniós jog követelményeit. Mindazonáltal a Bíróság az előzetes döntéshozatal iránti kérelem elbírálása során szükség esetén pontosításokat adhat, amelyek célja, hogy iránymutatást adjanak a nemzeti bíróságnak az értékelés során.[37]

63. Ebben az összefüggésben fogom tehát vizsgálni, hogy az egyenértékűség és a tényleges érvényesülés elve alapján a szóban forgó nemzeti eljárásjogi szabályozás akadályát képezi-e a 93/13 irányelv által biztosított jogok gyakorlásának.

64. E tekintetben emlékeztetek arra, hogy a Bíróság már számos alkalommal megállapította, hogy az eljárásjogi szabályozás harmonizációjának hiányában ez a kérdés a tagállamok eljárási autonómiájának elve alapján a tagállamok belső jogrendjébe tartozik. A Bíróság ugyanakkor hangsúlyozta, hogy a bírósághoz fordulás azon eljárási szabályainak, amelyek célja, hogy biztosítsák a jogalanyok uniós jogból eredő jogainak védelmét, meg kell felelniük annak a kettős feltételnek, hogy azok nem lehetnek kedvezőtlenebbek a hasonló jellegű, belső jog által szabályozott esetekhez képest (az egyenértékűség elve), és nem tehetik gyakorlatilag lehetetlenné vagy rendkívül nehézzé az uniós jog által a fogyasztókra ruházott jogok gyakorlását (a tényleges érvényesülés elve).[38]

36 — Az előzetes döntéshozatalra utaló határozatból úgy tűnik azonban, hogy e bíróság nem köteles felfüggeszteni a szóban forgó eljárásokat. Lásd e tekintetben a jelen indítvány 8. lábjegyzetét.

37 — Lásd ebben az értelemben: Mascolo és társai ítélet (C-22/13, C-61/13, C-63/13 és C-418/13, EU:C:2014:2401, 81. és 83. pont).

38 — Lásd többek között: Rewe-Zentralfinanz és Rewe-Zentral ítélet (33/76, EU:C:1976:188, 5. pont); Peterbroeck-ítélet (C-312/93, EU:C:1995:437, 12. pont), valamint Impact-ítélet (C-268/06, EU:C:2008:223, 44–46. pont). Lásd még: Banif Plus Bank ítélet (C-472/11, EU:C:2013:88, 26. pont); Aziz-ítélet (C-415/11, EU:C:2013:164, 50. pont); Barclays Bank ítélet (C-280/13, EU:C:2014:279, 37. pont).

a) Az egyenértékűség elvének tiszteletben tartása

65. Ami az egyenértékűség elvének tiszteletben tartását illeti, utóbbi azt feltételezi, hogy a szóban forgó nemzeti szabály különbségtétel nélkül vonatkozik az uniós jog és a belső jog megsértésén alapuló, hasonló tárggyal és jogalappal rendelkező keresetekre. Annak megvizsgálása tekintetében, hogy tiszteletben tartották-e az egyenértékűség elvét, a nemzeti bíróság feladata – amely az egyetlen, amelynek közvetlen ismeretei vannak a belső jog által szabályozott területre vonatkozó keresetek eljárási szabályairól – egyrészt annak ellenőrzése, hogy a jogalanyok uniós jogból eredő jogai védelmének a belső jogban való biztosítását célzó eljárási szabályok megfelelnek-e ennek az elvnek, másrészt az, hogy megvizsgálja az állítólag hasonló, belső jellegű keresetek tárgyát és lényeges elemeit. Ennek keretében az említett bíróságnak az érintett keresetek hasonlóságát a tárgyuk, a jogalapjuk és a lényeges elemeik fényében kell értékelnie. Annak meghatározásához, hogy valamely nemzeti eljárási rendelkezés kedvezőtlenebb-e, figyelembe kell vennie az eljárás egészéhez viszonyított helyzetét, az említett eljárás lefolytatásának módját és a vonatkozó szabályok sajátosságait. [39]

66. A jelen ügyben az esetleges polgári eljárásjogi elsőbbség vagy az egyéni és közérdekű perek közötti perfüggőség a szóban forgó szabályozás értelmezési szempontjain alapul, amelyek nem egységesek a különböző nemzeti bíróságok szintjén. Ugyanakkor véleményem szerint nincs olyan körülmény, amely alapján arra lehetne következtetni, hogy e szabályozást különbözőképpen értelmeznék a nemzeti jogon alapuló jogokkal kapcsolatos perekben.

b) A tényleges érvényesülés elvének tiszteletben tartása

67. Ezzel szemben, amint azt a következő pontokban kifejtem, a tényleges érvényesülés elve szempontjából vizsgálva több körülmény enged arra következtetni, hogy a szóban forgó szabályozás *értelmezése*, amely elismeri a polgári eljárásjogi elsőbbséget és ebből következően az egyéni kereset alapján indult eljárásnak a közérdekű kereset tárgyában hozott jogerős határozat kihirdetéséig történő felfüggesztését, lehetetlenné vagy túlságosan nehézzé tette a 93/13 irányelv által biztosított jogok gyakorlását.

68. Először is, ha – amint az a jelen indítvány 46–59. pontjából kitűnik – abból az elvből indulunk ki, hogy egyrészt a 93/13 irányelv egyéni alanyi jogokat biztosít, amelyekre egyéni eljárás keretében kell tudni hivatkozni, másrészt pedig a jogsértés megszüntetése iránti közérdekű kereset egy esetleges egyéni keresethez képest kiegészítő jellegű, eltérő és független, akkor nem lehet igazolni utóbbinak a közérdekű eljárásban meghozott jogerős határozat kihirdetéséig történő kötelező vagy automatikus felfüggesztését.

69. A fogyasztók jogainak egyéni vonatkozásai tekintetében meg kell jegyezni, hogy különösen ami a szerződési feltétel esetleges tisztességtelenségének hivatalbóli vizsgálatára vonatkozó kötelezettséget illeti, a nemzeti bíróságnak a 93/13 irányelv alapján nem kell mellőznie a kérdéses feltétel alkalmazását, amennyiben a fogyasztó e bíróság általi kioktatást követően nem kíván hivatkozni a tisztességtelen jellegre és a kötelező erő hiányára. [40] A Bíróság ugyanis megállapította, hogy ha a nemzeti bíróság egy szerződési feltétel hivatalbóli vizsgálatát követően megállapítja, hogy az ilyen feltétel tisztességtelen, „annak alkalmazását mellőzi, kivéve, ha ezt a fogyasztó ellenzi” [41]. Ez az egyéni vonatkozás, amely szerint a „hatékony jogvédelem elve magában foglalja azt a lehetőséget is, hogy éppen ne érvényesítse a jogait” [42], a fogyasztó azon lehetőségében testesül meg, hogy nyilatkozhat, és a

39 — Lásd ebben az értelemben: Rosado Santana ítélet (C-177/10, EU:C:2011:557, 90. pont).

40 — Pannon GSM ítélet (C-243/08, EU:C:2009:350, 33. pont).

41 — Uo. (35. pont).

42 — Kokott főtanácsnok Duarte Hueros ügyre vonatkozó indítványa (C-32/12, EU:C:2013:128, 53. pont).

nemzeti bíróság köteles arra, „hogy adott esetben figyelembe vegye a fogyasztó által kifejezett szándékot, amikor a tisztességtelen feltétel kötelező ereje hiányának tudatában ez utóbbi mégis kijelenti, hogy tiltakozik ennek mellőzése ellen, ezáltal szabad és világos hozzájárulását adja a kérdéses feltételhez”[43].

70. Következésképpen nem egyeztethető össze a tényleges érvényesülés elvével a szóban forgó szabályozás, különösen a polgári perrendtartás 43. cikkének olyan értelmezése, amely szerint az egyéni kereset felfüggesztése kötelező, amennyiben párhuzamosan folyamatban van egy közérdekű kereset alapján indult eljárás,[44] vagy amely automatikusan elsőbbséget biztosít a közérdekű keresetnek az egyéni keresetekkel szemben, anélkül hogy a fogyasztó dönthetne egyrészt arról, hogy nem él jogával, vagy hogy azt egyéni eljárásban hatékonyan érvényesíti, másrészt arról, hogy kilép a közérdekű kereset alapján indult eljárásból.

71. E tekintetben, amint arra a Bizottság írásbeli észrevételeiben rámutatott, a 93/13 irányelv által biztosított egyéni jogok tényleges érvényesülésének tiszteletben tartásából az következik, hogy minden fogyasztónak ki kell tudni lépni a közérdekű kereset alapján indult eljárásból és képesnek kell lennie egyéni kereset benyújtására vagy egyszerűen a közérdekű kereset folytatására, elfogadva a vitatott feltétel nem kötelező jellegét. Más szóval, a fogyasztók „számára lehetővé kell tenni, hogy a jogerős ítélet meghozatala vagy az ügy más módon való jogszerű lezárása előtt [...] bármikor kilépjenek a felperesi pertársaságból, anélkül, hogy ez megfosztaná őket attól a lehetőségtől, hogy az érintett követeléseket más formában próbálják érvényesíteni, amennyiben ez nem veszélyezteti az igazságszolgáltatás megbízható működését”.[45] Ez a következtetés arra az esetre vonatkozik, ha a fogyasztó nem vett részt a közérdekű keresetben.

72. Másodszor, ha – amint az a jelen indítvány 55. pontjából kitűnik – elfogadjuk, hogy egy szerződési feltétel tisztességtelen jellegének a jogsértés megszüntetése iránti közérdekű kereset keretében történő, elvont és általános felülvizsgálatának tárgya eltér az egyéni keresetek céljától, azaz egy feltételnek a sajátos körülményekre tekintettel történő konkrét felülvizsgálatától, akkor azt is el kell ismerni, hogy főszabály szerint a közérdekű és az egyéni keresetek tárgyában meghozott határozatok egymástól eltérhetnek, de csak ritkán lesznek ellentmondásosak.[46] A közérdekű eljárásban hozott határozat tehát nem kell, hogy közvetlenül érintse azt a fogyasztót, aki úgy dönt, hogy egyénileg lép fel, még ha az egyéni kereset folytán eljáró bíróság e határozatot szem előtt is fogja tartani.[47]

73. Végül harmadszor, a fogyasztó azon lehetősége, hogy a közérdekű kereset alapján indult eljárásba beavatkozzon, nem azonos az egyéni kereset benyújtásával. Először is, amint az az előzetes döntéshozatalra utaló határozatból kitűnik, a polgári perrendtartás 11. cikkének (4) bekezdése alapján indult, kollektív érdekek védelmére irányuló eljárásban való egyéni részvétel esetén a fogyasztó köteles az ezen ügyben eljáró bíróság előtt megjelenni, lemondva a rá vonatkozó illetékességi ok alapján eljáró, azaz a lakóhelye szerinti kereskedelmi bíróság illetékességéről. A polgári perrendtartás 15. cikkének (1) és (3) bekezdése szerinti, médiában való közzétételtől számított két hónapos határidő továbbá bizonyos gyakorlati nehézségeket okozhat a károsult fogyasztók számára a közérdekű kereset alapján

43 — Banif Plus Bank ítélet (C-472/11, EU:C:2013:88, 35. pont).

44 — Megjegyzem ezzel szemben, hogy a bíróságoknak fenn kell tartaniuk egy adott egyéni eljárás egyéb jogszerű indokok miatti felfüggesztésének a lehetőségét, amennyiben a felfüggesztés megfelelő és arányos eszköz az igazságszolgáltatás megbízható működésének biztosítása szempontjából.

45 — A 2013. június 11-i bizottsági ajánlás, 64. o., 22. pont.

46 — Például egy szerződési feltétel nem lehet absztrakt módon tisztességtelen, hanem csupán konkrét körülmények között; vagy pedig lehet, hogy potenciálisan tisztességtelen, de egy konkrét helyzetben egyedileg megtárgyalták, és ezért az érintett fogyasztóra kötelező.

47 — Megjegyzem, hogy ezt az értelmezést követi néhány nemzeti bíróság, amely elutasítja a felfüggesztést, többek között azon az alapon, hogy az egyéni kereset (konkrét felülvizsgálat) és a közérdekű kereset (elvont és általános felülvizsgálat) eltérő jellege akadályát képezné annak, hogy utóbbi hatálya kiterjedjen az előbbire. Lásd többek között az Audiencia Provincial de Granada (granadai megyei bíróság) 2014. május 23-i 128/2014. sz. ítéletét, az Audiencia Provincial de Ovideo (ovideói megyei bíróság) 2014. december 17-i és 2015. május 20-i 308/2014. és 141/2015. sz. ítéletét, valamint az Audiencia Provincial de Girona (gironai megyei bíróság) 2014. december 3-i 332/2014. sz. ítéletét.

indult eljárásba való beavatkozás során.[48] Végül a fogyasztót korlátozza egyfelől az a mód, ahogyan a fogyasztóvédelmi egyesület az ügyet megindította, mivel nem módosíthatja annak tárgyát és nem terjeszthet elő más kérelmeket, másfelől az a késedelem, amely, mint a jelen ügyben is, az őt fogyasztóként megillető védelem akadályát képezi.

74. Következésképpen a fenti megfontolások összességére figyelemmel, véleményem szerint a tényleges érvényesülés elvére tekintettel úgy kell értelmezni a 93/13 irányelv 7. cikkét, hogy azzal nem ellentétes az alapügyekben szereplőhöz hasonló nemzeti eljárásjogi szabályozás, amely polgári eljárásjogi elsőbbség alapján lehetővé teszi egy jogsértés megszüntetése iránti közérdekű keresettel párhuzamosan megindított egyéni kereseten alapuló eljárásnak a közérdekű eljárást befejező jogerős határozat kihirdetéséig történő felfüggesztését, feltéve egyrészt, hogy ez a felfüggesztés nem kötelező és nem is automatikus, másrészt hogy az érintett fogyasztó kiléphet a közérdekű kereset alapján indult eljárásból.

V – **Végkövetkeztetések** A fenti megfontolások összességére figyelemmel azt javasolom, hogy a Bíróság a Juzgado de lo Mercantil nº 9 de Barcelona (9. sz. kereskedelmi bíróság, Barcelona) által előterjesztett kérdésekre a következő választ adja: A tényleges érvényesülés elvére tekintettel úgy kell értelmezni a fogyasztókkal kötött szerződésekben alkalmazott tisztességtelen feltételekről szóló, 1993. április 5-i 93/13/EGK tanácsi irányelv 7. cikkét, hogy azzal nem ellentétes az alapügyekben szereplőhöz hasonló nemzeti eljárásjogi szabályozás, amely polgári eljárásjogi elsőbbség alapján lehetővé teszi egy jogsértés megszüntetése iránti közérdekű keresettel párhuzamosan megindított egyéni kereseten alapuló eljárásnak a közérdekű eljárást befejező jogerős határozat kihirdetéséig történő felfüggesztését, feltéve hogy

– ez a felfüggesztés nem kötelező és nem is automatikus, valamint

– az érintett fogyasztó kiléphet a közérdekű kereset alapján indult eljárásból.

48 — E tekintetben lásd a jelen indítvány 41. pontját.